

MAGYAR KURIR

Bétsből, Pénteken, Május' 28-dikán 1819.

Francia Ország.

A' nyomtatási szabadságot illető három törvények közzül, mellyeknek egyike a' nyomtatási szabadság' vétkei't 's büntetéseit, másika a' vétkezők ellen való perlekedés' módját, harmadika különösen az Ujságírási szabadságot illeti, az első, a' Követek' kamarájában lett meg-erössítettés után, már most a' Pairek' kamarája előtt is megfordult, 's hosszas és fontos vetekedések után itt is meg-erössítettett. Ezen kamarában is a' 8-dik cikkely okozott legtöbb bajt. Hertzeg Fitzjames jóvallotta, hogy be kell ezen cikkelybe tenni a' Keresztyén Religiót. Az ő pártját fogták Gróf *Courtois-de-Pressigny* S. Maloi volt Püspök, Hertzeg *Dudeauville*, 's *Saint Romain* és *Desece* Grófok. Gróf *Lemercier*, Gróf *Montalivet*, Gróf *Corneil* 's *Marquis Lally-Tolendal* ellenben, a' jobbitás ellen tartottak beszédeket. Minekutánna az Orátorok mind pro-mind *contra* kibeszélték volna magokat, utoljára itt is a' Törvények' Ministere *Deserre* állott-fel 's sokáig mütogatta, hogy nem kell a' Religiót be-tenni a' törvénybe. Ő is beszédjét végezvén, az egész vetekedést voksolás rekesztette-be. E történt Május' 14-dikén. A' Hertzeg Fitzjames jóvallása visszavetett, minthogy pártfogóji csak 94-gyen, ellenzői pedig 103-man találtattak, melly szerint az ellenzők száma 9-tel haladta fel-ül a' jóvallók' számát.

Azok, kik a' Religiónak ezen törvényczikkelybe való betéttetését leginkább sürgették, úgy mint: *Perigord* és *De-la-Lucerne* nevű Cardinalisok, 's a' *Chaloni* és *Saint Maloi* Püspökök, minnyájan a' Pairekamara' tagjai, hogy czéljokat annál inkább elérhessék, Májusnak 13-dikán egy Nyilatkoztatást osztottak vala ki nyomtatásban a' Pairek között, a' melly fontosabb, hogy sem a' mostani környulállások között kiadását elmellőzhetnők. Ekképpen fordíthatjuk:

„Régolta sohajtoznak Francia Országban mindenek, kik a' Religió' igasságának vagy tsak hasznosságának ér-zését is magokban hordozzák, akár melyik vallást tartásák is, azért, hogy a' Religio a' mi törvényes alkotmányunkból számkivetésbe küldetett. Ezen keserítő bosszúság a' nyomtatási szabadságot illető törvény által most újabban fel-elevenítődék, 's még megerössítődék és terhesebbé tétetődék azon szánakozásra méltó vetekedések által, mellyekre ezen törvényjóvállás a' Követek' kamarájában alkalmatosságot szolgáltatott vala.—

„A' mit az emberek tsak nem hat ezer esztendőök alatt, a' miolta tudniillik a' világ fenn-áll, egy Országban is még meg nem értek, mi ennél egy gyalázatos és szomorú nézőjatekát mutatjuk. A' Religio, mellyet legkissebb kifogás nélkül minden Törvényadóknak, mint az egész Státus' épülete' talpkövének, a' magok törvényes systemájokban legelső feltételle-tették, ez a' Religio már most sem-mivé tétetődött a' Francia' törvényes

alkotmányában, és egy oly czélzó-tányér-
rá vált közöttünk, mellyre az istentelen-
ség minden fele megbántó lövöldözéseit
szabadon és minden akadály nélkül in-
tézheti, mivelhogy sarkalatos feltétele a'
törvényes alkotmánynak az, hogy a' mit
a' törvény nem tilalmaz, azt ő mind meg-
engedi. Mivelhogy tehát a' törvény te-
lyességgel nem akarja a' Religiónak
goromba megtámogatását akadályoztat-
ni, következik, hogy arra az íróknak
forma szerint hatalmat ad. Melly na-
gyon bámulni fognak a' következő nem-
zetek azon, midőn a' mi mostani időnk-
béli történetek' irásában olvasni fogják,
hogy a' Hitelenség a' Legkeresztyénebb
Király alatt arra a' vakmerő bátorságra
vetemedett, hogy magának törvényes sza-
badságot kívánni, 's magának ezen sza-
badság' megszerzésére hatalmat venni,
mérészlét; melly nagy fog maradékaink
bánkódássa lenni, midőn meggondolják,
hogy az ő atyaik voltak azok, a' kik ma-
gokat ily megmoshatatlanul megmotskol-
ták.

„Az egygyik fogás, mellyel éltek ar-
ra, hogy a' Religiónak goromba meg-
támogatását illető jóvallás visszavette-
tődjék, abban állott: hogy a' Religioról
való gondolkodást megzavarni iparkod-
tak. Azt kerdezték, hogy: Hát mi az a'
Religió? 's egyszersmind azt erőssi-
tették, hogy ezen kifejezés nem elég meg-
határozott; nem adja elégségesen tud-
tunkra, hogy mit kelljen rajta értenünk. —

„Hogy hogy! Hát egy oly kifejezés,
mielylet minden időben minden orszá-
gokban megértettek; a' mi időnkben
homályossá lett-é? 's az emberi nemzet
megszűnés nélkül élt velle, a' nélkül, hogy
meghatározott értelmet adott volna néki,
's a' nélkül, hogy tisztán értette volna,
mit jelentsen! —

„Minden tudomány, melly az isten-
ségből jött-ki, vagy pedig a' mellyet az
emberek ilyennek tartanak, a' szónak leg

kiterjesztettebb értelme szerént való Re-
ligio. Minden Religio áll: Dogmák-
ból, Morálból, és Cultusból. Ezt a' Kö-
vetek' kamarája' Referense is megismer-
te; és ez tiszta 's meghatározott érte-
lem. Ezen tulajdonságok minden Reli-
giókkal közönségesek, mellyek valaha
fenn állottak, vagy még fennállanak. —

„A' Deismus tehát (vagy az ép-
pen csak egy istenhíves), mellyre ezen
törvényczikkely minden embernek hatal-
mat ad, 's a' mellyre azok a' vetekedések,
mellyek a' Követek' kamarájában ezen czik-
kely felett eléfordultak, az embert még
jobban felbuzditják, nem Religio-ám. —

„A' jóvallott törvénynek 8-dik czik-
kelye, csak a' *Közönséges Morált és
jó erköltsöket* illető megbántásokat
bünteti meg, és sok munkába került csak
annak megnyerhetése is, hogy ezen szó,
Vallásos, betétetődjék, így: *Religio-
sus Morál*. Még ezen kis odaadást is,
bár melly elégtelen legyen, szükségtel-
lennek lenni nyilatkoztatták. Így tehát
már az egész Keresztyéni tudomány, egye-
dül az ő Morálját kivéven, a' maga el-
lenségei' dühösségének törvényesen kité-
tetett. E' volt az ő ellenségei között an-
nak az embernek tudománya is, a' ki
eme' szánakozásra méltó 's gyalázatos
Nevezetességre jutott. Ő is fennhangon
vallotta, hogy az Evangyélium Szerzőjé-
nek Morálja Isteni (vagy Istenségi.) Ezt
vallja velle egygyütt a' Deisták' soká-
sága is. És azután, mint ő; ezek is
(kivált hogy már a' törvény is megenge-
di), most tsalfa okoskodásnak, majd tsu-
folodásnak fegyvereivel, táborba fognak
szállani azon Dogmák ellen, mellyekre
az Isteni Tanítómester tanította az em-
bereket, 's azon szent ájtatosságok ellen,
mellyeket ugyan ezen Tanítómester ren-
delt. Mint ő, ezek is annyira fogják
majd üzni a' magok átkozott vakmerősé-
geket, hogy a' mi Imádásunk' isteni tárgya
ellen oly istentelen káromlásokra fognak

fokadni, mellyeknek tsak még egyszeri elmondásától is elriódzna az ember. Még is kéntelenek valánk ezen törvény czikely' védelmezőjítől efféle bánulást gerjesztő tsudálatos állatásokat hállani az Oratori székéből. „Hogy a' Morál a' Religiótól nem különbözik; hogy a' Morál minden isteni tisztetétek' talpköve; hogy a' közönséges Morál goromba megtanadtatásának meggátoltatása a' Religióért való leghibonyosabb kezeség legyen; és hogy a' Morált gorombán megtanadtatni lehetetlenség volna, a' nélkül, hogy egyszermind a' religiói érzékenységek is gorombán meg ne bántattassanak.“

„A' Morál úgy különbözik a' Religiótól, mint a' rész az egészről. Azt erőssíteni, hogy a' Morál goromba megbántatásának meggátoltatása által az egész Religió' mindesége megoltalmaztassék a' goromba megtanadtatástól, annyi, mint a' Logyikának minden reguláji 's az emberi józan okosságnak minden képzeletci ellen, a' részről az egészre, a' magánosról a' közönségesre, következést huzni.

„Es mellyik tehát ez a' közönséges, ez a' religiói Morál? Mitsoda titulusa van az ő méltóságának? Mi a' talpköve az ő állandóságának? És minthogy őtet a' Religiónak kezesévé akarjuk tenni, hát ő értele magáért mi fog kezeskedni? Halljuk meg tsak mi módon nyilatkoztatták ki emagokát ezen kétségeskedéscron névre a' Religio' kihagyásának oltalmazóji: — „A' különböző Religiók mind egygyütt vétetvén (így szólnak ezek), a' Törvényhozónak szemei előtt nem tehetnek egyebek annál a' közönséges érzékenységnél, mellyet az ember' szívébe maga az Isten adott. Már pedig a' Morál tsak úgy különbözik ezen religiói érzékenységektől, mint a' munkálódó októl: ehez képest a' Mo-

„rál gorombán megtanadtatni, a' nélkül, hogy egyszermind a' religiosus érzékenységek is meg ne bántattassanak, lehetetlen. A' közönséges Morál talpkövet az a' religiosus érzékenység teszi, melly az embert arra indítja, hogy a' világnak teremőjét imádjá, 's egy jövőendő életnek örökkévalóságát remélje. Ez az az érzékenység, mellyet mágában, egy hitetlen is, afféle tsalfa okoskodások által, mellyeknek az égre való egyszerű feltekintésre el kell enyészniek, semmivé nem tehet.“

„A' Morál' így okoskodó Oltalmazóji által tehát, a' Religio és Morál egy mással feltseréltetnek, mind ketten tsak tsupa érzékenységnek tartatnak, a' Kerestényeni kötelességek tsak valamelly Teremőnek imadására határozatnak, mind kettőjöknek serkentője tsak az égre való felnézés leszen, és egygyik úgy mint a' másik egy örök élet' reménlésén kívül semmi egyéb törvénynek alájavettelve nem leszen. Ennyiben fog az az egész Religio, az az egész Morál állani, melly a' ti jóvalott törvényetek által oltalmaztatik. Ez egy olyan érzékenység, mellyet minden, rosz fő megvethet, a' gyenge fő meg nem esmérhet, az indulatos szív magában megfojthat, minden nem-tiszta akarat önnön kénye szerint magyarázhat, 's a' mellyet kétségbe hozni a' hitellennek szabad.“ — (A' többi következik.)

Mint Velenczében a' minap, úgy e' hónap' 9 - dikén Versaliában is nagy ijedséget okozott egy elszabadult, de szerentsére nagyon jámbor, 's Gondviselőjének nagyon engedelmeskedő elefánt. A' mondott napon estvéli tí órákor a' város egygyik utzáján nagy lánczörgést hallottak az emberek; nem tudván mi légyen, sokan arra felé kezdettek szaladni, honnét a' zörgés hallott: de valami nagy festet látván közelíteni, előtte

Hazai Dolgok és egyéb Toldalékok.

Magyar Ország.

Nagy Váradról ily nevezetes deszomorú halotti utolsó tisztelet-megadáról való tudósítást olvasunk: —

A' Királynak és Hazának szolgálatjában meg őszülni, és érdemeinek árnyékában nyugodhatni, jeles ditsőség. Illy díszes állapotban látta magát Méltóságos Kis-Szántói Lányi József Ur, Sz. István Ap. Kir. Rendének-Commendátora, ő Cs. K. Felségének Udvari Tanácsosa, és Nemes Torontal Vármegyének Fő-Ispánnya, a ki hosszúság szolgálatában, 's fáradhatatlan buzgósággal viselt fő hivatalában elgyengülvén, Felséges Urunknak különös meglepetésével lépett az óhajtott nyugodalomra, és Polgár Társainak szívés tiszteletét, 's kötelességének hív bételyesítettéből származott lelki nyugodalmat tapasztalván, tsendessen várta az emberi Sorsnak végső változását. Ez ötödik April. 26-dik napján Nagy Váradon érte el, a' midőn szerentsés volt egész Keresztyéni készülettel, jeles érdemű fiának Mgos Lányi Imre Cs. K. Kamarás Urnak, Ns. Bihar Vármegye első Vice Ispányának karjai között életének 74-dik esztendejében az örök életre költözködni. Az ő élete a' munkás hivatalbéli foglalatosságnak eleven példája volt, 's ezt ő benne 3 Felségek különös kegyelmekkel megtisztelték, midőn egymás után Kir. Fiskális-sá, a' Királyi ügyek Directorává, Referendáriussá, Sz. István rendje Vitézvé, Commendátorává, és Ns. Torontal Vármegyének Fő Ispányává nevezni méltóztattak. A' Magyar Törvénybeli-nagy tudományát nem csak fő hivatalaiban megmutatta, hanem írásba foglalt Systemájában is. Mi sok jót tett Hazánknek a' tudományokra nézve mint a' Tudománybeli dolgokban Referendarius, azt a' közönséges Tanítók mindenkor tisztelettel

fogják emlegetni, 's az ő szelid, nyíltszívű, 's mindennek szolgálni kész Characterét, mind azok háladatos emlékezetekben fenn tartják, kik vele vagy hivatalbéli, vagy magános ügyekben alkalmelly öszvekaptsoltatásban valának, úgy hogy róla elmondhatni, a' mit Tacitus Agricoláról mond: „ad prodendam virtutis memoriam sine gratia, aut ambitione, bonae tantum conscientiae pretio ducebatur.“

Az Ötven esztendő Jüblemü innepé gyakortább történik: hanem a' Százados ritkább. Itt következik egy ilyen utolsó leírása a' Pesti levelekben: —

Tolna Vármegyéből. A' buzgó Keresztyéni érzés mindenkor meggyőzöttetve vala arról, hogy a' vett jókért hálátot mutatni tartozik neki Istenének, mint gondos Atyának; a' Kegyelmeikért pedig ösztönöztetik minden ki, könyörgő kezelemmel járulni a' felséges Gondviselőhöz. Illynevezetes hálaadást nyújtott be az Egkek Urának Tolna Vármegyében Tamási Mező Város a' vett kegyelmekért egy Sz. Innepléssel April. 25-dikán Mert ez, századik esztendeji napja volt, hogy a' megnevezetett hely tulajdon első Lelki Pásztort látta Tiszt. Győri Mátyas Urban. Melly Százados Innepet, és első Lelki Pásztora béiktatásának emlékeztété eképpen ülték-meg.

Előtte való estve háromszori jel adatott Mozsár-ágyúval ama nagy hegy oldalról, melly hajdan erős várral ékeskedett; az innep reggelén pedig a' nagy harang az innepet hirdette; elkezdvén 5 órakor reggel, minden fél órában egy egy Sz. Mise kilenczig tartatott, és akkor ismét egy ágyulóréssel, és nagy harangjeladással adatott hír a' nagy Sz. Misére, és a' Sz. ájtatosságra, mellyet ahhoz alkalmaztatott énekkel a' nép élénkelvén

ekesített. Ezt 10 órakor tartotta Tiszt. Győri Imre, mint Vásáros-Dombai Plébános Ur, ki a' száz esztendőök előtt Tamásiban lévő első Plébános Urnak Győri Mátyásnak kisebb Unoka atyafia: mellette szolgálatjokat téven, az oltárnál több Papi Urak. Így elvégződven az első Evangelium, a' Tiszt. Papság az elrendelt helyekre mőne, a' midőn Tiszt. Hegedüs László, mint Város Káplánja több helyekről össze sereglett Urak, 's népek előtt az innephez alkalmas beszédet tart. Beszédjének fejétől Mőy, 3-dik Könyvéből ezt vette: Szenteld meg az ötvenedik esztendőt; mert az örvend ctes. Szenteljük meg, ugymond, mi is e' századik esztendőt, és hívjuk e' város Lakosi lelki szabadulásának azt, mert az örvendetes; mivel tsak az a' Község szerentsés, mellyben él a' Religiói Szentség. Ezt értelmiesen megmutatta. A' midőn vége léve folytattatott az áldozat, mozsár ágyú durrogások, és szép muzsikák közt, a' mellyben emlékezet tőletett a' Város Élőiről; nem külömben most hamvaikban nyugvó Atyjaikról. Így e' Sz. Misének vége lévön követhezett az ebéd, a' mellyen sok Papi 's Világi Urak jelen voltak. A' melly alkalmatossággal nevezetes volt az, hogy ugyan azon ügy pohárból, melly a' Torony kereszt felállításának alkalmatosságával nyolczvan esztendőök előtt ledobattatott, ágyú durrogások között ivott Uri Vendégeiért, a' Mező Városnak mostani Plébánussa N. Tiszt. Bregovits Pál Ur, így vigan eltelvön a' nevezetes, és még mind eddig nem hallatott ünnepe; a' Vendégek kedves emlékezettel tértek vissza hazájokba: a' Város Lakosi pedig, szíves háladással érzették az Isteni jótéteményt, hogy a' Hitben, és jó erkölcsben tulajdon jó Lelki Pásztoraik által oktattatnak, 's vezéreltetnek. Melly keresztyéni buzgó érzéseket máskor is: de kiváltképpen azon alkalmatossággal kijelentették, midőn az

Isten ditsősségére tulajdon költségeiken egy roppant templomot állítottak.

E' folyó hónap 20-dikán végezte igen korán, példás, belses életét, Bétsben, Doktor Győry Ferentz, az itteni köz-Kórházban másod rangú hivatalbéli Orvos. — A' szelídebb tudományokat a' Debreczeni Ref. Collégiumban Nagyérdemű Tanítóinak tökéletes megelégedésekkel gyakorlotta. Orvosi pályáját Pesten nagy ditsérettel kezdette, 's Bétsben ez előtt más fél esztendővel nagy maga megkümböztetésével végezte. — A' ki mind emberi mind hivatalos kötelességének mindenkor olly szíves szelídséggel, lelkiismeretesen és pontosan felel meg, mint a' Boldogult, annak szeretet és tisztelet kísérik áldott emlékezetét! A' mennyivel ritkább pedig földünkön az illy tünemény, annál nagyobb az annak elenyésztéből eredt fájdalom; kívált akkor, midőn az, sokat ígért életének virágjában hal el. Egy illy Deréknek, mint buzgó hazafinak, valódi Tudósnak, a' töredékeny emberi természet' mély bűvárjának, 's felsegőlőjének, atyafiszeretőnek, hív, lelkes 's kipőtolhatatlan szeretettel tellyes szívű barátinak elhunytát fájlalhatja Hazánk 's a' sinlődő emberiség — kesergik Rokoni és baráti. —

A' Fejérvári Nemzeti Játszó Társaság e' folyó hónap 21-edikén a' Pesti Városi nagy Theátromban Kőtzebuének nevezetes Darabját „Az Indusok Angliában“ adta elő.

Elegyes Dolgok.

A' Frantzia fő Papok, név szerént a' Toursi, Sensi, Rheimsi, Viennei Érsekek, 's más Püspökök mostanság két rendbéli tanátskozást tartottak, (Május 10-dikén és 14-dikén). Mi volt tanátskozások' tárgya, bizonyosan nem tudhatni: tsak gyanitva írjuk a' Párisi újságok,

hogy a' Ministerek' kivánsága, mellyet ezen fő Papok' gyűlése' elejébe terjesztett, a' volna, hogy azon fő Papi szemlélyek, kiket az Országlószék a' megüresült megyékbe kinevezett, azokba tegyék-be: az 1817-dik esztendőben készült, de még máig is meg nem erősített Concordatáról azonközben semmi emlékezetet nem tettek ezen alkalmatossággal a' Ministerek.

* * *

Berlinben oly hirdetést tettek közönséggé, hogy az, a' ki bizonyos gyujtogatónak ha csak annyira is nyomába akad, hogy az embert elfogatni és törvényes vizsgálás alá vétetni lehet, 100 tallért kap ajándékba. Erre a' hirdetésre az adott alkalmatosságot, hogy e' hónap 9-dikén reggeli 8 órakor a' város Törvényes házának hátulsó részében egy rakás száraz forgátsot's két jó tsemő büdösköves fonalat, belőlről félig szénnéégve találtak, melly bizonyos jele annak, hogy valaki, ha szintén véghez nem vitte is, de megpróbálta ezen nagy épületnek felgyújtását.

Fő Erdőmester *Fester* a' *Kotzebue* tiszteletére, ily cím alatt: *Thalia' panasza egy Kedvesének elvesztéséért* egy kis költeményt készitvén, ezt a' Königsbergi theatromon Május' 2-dikán estve a' játéknak elkezdődése előtt, az említett célra fel akarták olvasni: hanem mihelyest a' jádzó szín takarója felvonatott azonnal oly nyilvánosságosan ki nyilatkoztatta a' közönség a' parentálásnak ellenzését, hogy semmi se lehetett

belőlle; egyéberánt pedig a' játék tensesen elvégződött.

Tudományos Jelentés.

Gondolóra vévén, hogy sok és fontos tekintethen szükség volna Hazánkban egy olly Tiszti Kalendariomra, melly Magyar Országban az Egyházi, Világi és Tanítói Tisztviselőkar' állapotját rang szerént tökéletesen előadná, feltettem magamban, hogy e' folyó 1819-dik esztendőn kezdve egy ilyen munkát adjak ki, és jártassak esztendőnként a' Magyar Ujság mellett.

Melly tzelomnak elérhetése végett folyamodtam a' múlt esztendő Decembérének 10-kén külön levelem által minden Tekintetes Nemes Vármegyék Titt. Titt. Ordinarius Vice Ispányjailkhoz, úgy minden Ns. Szabad Királyi Városok Titt. Fő Biraikhoz. Akkori esedezésre csak 55 Tek. Ns. Vármegyék' és 28 Szabad Királyi Városok' Tisztviselőiknek hiteles Laistromokat nyertem meg a' mai napig. Illy nagy híjánossággal nem akarom sajtó alá ereszténi a' nevezett Munkát, melyért is a' már megkért Titt. Titt. Urakat mai napon újra hátorkodtam nyomtatott Levelemmel megkeresni, hogy feltett szándékomban előmozditani méltóztatásanak. — Ezen Jelentést kötelességemnek lenni esmertem mind azért, hogy a' már felküldött Laistromokat alázatosan megköszönnyem, mind pedig hogy Erdemes Olvasóimtól hiú reménységgel táplálónak ne tartassam, és hogy azokat bizonyosokká tegyem a' Tiszti Kalendariomnak a' jövő Julius közepén okvetetlenül nyomtatás alá adatásáról.

Pántzél Dániel.

Száz forint Conventiós pénzért adtak Váltó czédulában: —

Máj. 25-dikén 249½ — 26-dikán 249½ — 27-dikén 249½ —

* * *

Jegyzés. — A' Pünkösdi innepek miatt a' jövő kedden nem küldhetünk újságot: de azután kipótoljuk.